

Петрук Оксана

*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник
відділу початкової освіти імені О.Я. Савченко
Інституту педагогіки НАПН України,
Україна*

Petruk Oksana,

*Candidate of Pedagogical Sciences, a senior researcher Department of Primary
Education named after Oleksandra Savchenko of the Institute of Pedagogy
of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine,
Ukraine*

ЗВОРОТНІЙ ЗВ'ЯЗОК ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ

FEEDBACK AS A COMPONENT OF FORMATIVE EVALUATION

Annotation. The publication considers the essence of the concept of «feedback», analyzes its content in the field of education, as well as the types of feedback between participants in the educational process.

Keywords: feedback, formative assessment, verbal assessment, learning.

Відповідно до методичних рекомендацій МОН України щодо оцінювання результатів навчання у 1-4 класах Нової української школи застосовується формувальне оцінювання, яке здійснюється вербально. У документі зазначено, що вербальну оцінку розуміють як «оцінювальне судження про досягнення», яке може виражатися як усно, так і письмово [4].

Зауважимо, що вербальна / словесна / описова оцінка є каналом зворотного зв'язку між учасниками освітнього процесу. У межах нашого дослідження вважаємо за доцільне розглянути сутність поняття «зворотній зв'язок».

Термін «зворотній зв'язок» є міждисциплінарним, використовується для означення процесів у соціальних, біологічних, технічних, економічних та інших системах, а також у кібернетиці, теорії автоматичного регулювання та управління тощо і загалом розуміється як відгук, відповідна реакція на певну дію. Уперше поняття було введено в науковий обіг у галузі кібернетики і трактувалося як «вплив результату функціонування будь-якої системи на характер її подальшого функціонування». Очевидно, що зворотній зв'язок є важливим елементом діяльності будь-якої системи. Одне з центральних місць він займає й в освіті.

Аналіз змістового наповнення поняття, класифікації моделей та видів зворотного зв'язку, його роль у процесі навчально-пізнавальної діяльності відображені в роботах вітчизняних і зарубіжних психологів та педагогів (П. Анохін, В. Безпалько, С. Занюк, І. Зимня, М. Злочевська, В. Кухаренко, Ю. Машбиць, Н Олійник та ін.). Більшість дослідників наголошують на

важливості організації зворотного зв'язку між суб'єктами учіння та розглядають його як ключовий фактор впливу на якість навчання.

М. Злочевська аналізує поняття поза парадигмою учителецентристської моделі системи навчання і трактує прямий зв'язок як навчальну діяльність учнів (учень діє, вчитель спостерігає), а зворотним вважає інформування учня про його навчання [2, с. 231]. На нашу думку, важливо звернути увагу саме на двовекторність зворотного зв'язку, він має реалізовуватися між усіма суб'єктами учіння: вчителі отримують його від учнів, і навпаки, учні – від учителів. У першому випадку педагоги, отримавши відгук від школярів, мають можливість коригувати процес навчання. У іншому випадку учні, отримавши реакцію від учителя або іншого учасника навчального процесу, вибудовують власну траєкторію навчання.

Дослідники акцентують на змісті відомостей, що подаються у зворотному зв'язку, наголошують на необхідності розлогого інформування школяра про його навчання. Так, С. Занюк вважає, що відгук лише про успішне або неуспішне виконання завдання є недостатніми для розвитку у здобувача освіти почуття власної компетентності, впевненості у власних можливостях. Натомість відомості про те, які саме навички учня покращились і як це допоможе йому в майбутньому – дуже важливі [1, с. 81]. З огляду на це варто зазначити, що педагог має бути максимально тактовним, надаючи розгорнутий відгук, щоб спонукати учня до подальшого поступу, а не демотивувати.

Залежно від того, яка інформація надається здобувачеві освіти, розрізняють ретроспективний, перспективний, інтроспективний зворотний зв'язок. Ретроспективний зворотний зв'язок (погляд назад) відображає, як просунувся учень у своєму навчанні, чого вдалося досягти, порівнює його сьогоденні знання із навчальними цілями. Перспективний зворотний зв'язок (погляд вперед) демонструє, що є подальшою метою, окреслює розумні, реальні, складні, але досяжні цілі й завдання. Інтроспективний зворотний зв'язок (погляд у себе) здійснюється, коли вчитель допомагає учню з'ясувати, що він власне думає про своє навчання, на скільки він змінився, як оцінює свій прогрес, у якому напрямку планує рухатися далі. Цей різновид зворотного зв'язку, на наш погляд, межує з рефлексією, що проявляється в усвідомленні здобувачем освіти власної діяльності щодо розв'язання навчальних завдань. Поділяємо думку Ю. Машбиця про те, що рефлексивний механізм навчальної діяльності відіграє в навчанні не меншу роль, ніж механізм зворотного зв'язку [3, с. 122], адже є передумовою формування в учнів здатності до самоконтролю й самооцінювання.

З огляду на стрімке впровадження технологій дистанційного навчання вбачаємо доволі важливою й перспективною для окремого розлогого висвітлення проблему реалізації зворотного зв'язку між суб'єктами учіння опосередкованого через електронні засоби навчання в інформаційно-комп'ютерному навчальному середовищі.

Аналіз науково-методичної літератури та досвіду роботи вчителів-практиків дає змогу зробити висновок, що ефективне функціонування

зворотного зв'язку між суб'єктами учіння є вагомим фактором перетворення традиційного оцінювання у формувальне, а також сприяє реалізації принципово нового підходу до навчання учнів через становлення творчих, активних, ініціативних та соціально-відповідальних особистостей, формування у них здатності до самоосвіти й саморозвитку, задоволення їхніх пізнавальних і духовних потреб.

Список використаних джерел

1. Занюк С. Психология мотивации. Киев, 2001. 352 с.
2. Злочевська М. Зворотний зв'язок у навчальних курсах на платформах МВОК. *Відкрите освітнє e-середовище сучасного університету*. 2017. № 3. С. 230-237. URL: http://repository.khpa.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/49/1/%D0%97%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%87%D0%B5%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_2017_%D0%9A%D0%A3%D0%91%D0%93.pdf (дата звернення 15.05.22).
3. Педагогічна психологія: навч. посібник / за ред. Л.М. Проколієнко, Д.Ф. Ніколенко. Київ, 1991. 183 с.
4. Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти : Наказ МОН від 13.07.2021 № 813. URL: <https://imzo.gov.ua/2021/07/15/nakaz-mon-vid-13-07-2021-813-pro-zatverdzhennia-metodychnykh-rekomendatsiy-shchodo-otsiniuvannia-rezul-tativ-navchannia-uchniv-1-4-klasiv-zakladiv-zahal-noi-seredn-oi-osvity/> (дата звернення 15.05.22).

References

1. Zanyuk, S. (2001) *Psihologiya motivacii* [Psychology of motivation]. Kiev. 352 p. (in Russian)
2. Zlochevska, M. (2017) *Zvorotniy zvyazok u navchalnykh kursakh na platformakh MVOK. Vidkrite osvityne e-seredovishe suchasnoho universitetu* [Feedback on IOC training courses. Open educational e-environment of a modern university]. № 3. P. 230-237. Retrieved from: http://repository.khpa.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/49/1/%D0%97%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%87%D0%B5%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_2017_%D0%9A%D0%A3%D0%91%D0%93.pdf (accessed 15 May 2022). (in Ukrainian)
3. *Pedahohichna psykhologhiia: navch. posibnyk* (1991) [Pedagogical psychology: textbook. manual] / L.M. Prokoliienko, D.F. Nikolenko. Kiyiv. 183 p. (in Ukrainian)
4. *Pro zatverdzhennia metodychnykh rekomendatsii shchodo otsiniuvannia rezultativ navchannia uchniv 1-4 klasiv zakladiv zagalnoyi serednoyi osvity : Nakaz MON vid 13.07.2021 № 813* [About the statement of methodical recommendations concerning estimation of results of training of pupils of 1-4 classes of establishments of general secondary education: the Order of MES from 13.07.2021 № 813].

Available at: <https://imzo.gov.ua/2021/07/15/nakaz-mon-vid-13-07-2021-813-pro-zatverdzhennia-metodychnykh-rekomendatsiy-shchodo-otsiniuvannia-rezul-tativ-navchannia-uchniv-1-4-klasiv-zakladiv-zahal-noi-seredn-oi-osvity/> (accessed 15 May 2022). (in Ukrainian)

Сущенко Лариса

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти
Запорізького національного університету,
Україна*

Sushchenko Larysa

*Doctor of Pedagogy Sciences, Professor,
Head of the Department of Pre-school and Primary School Education,
Zaporizhzhia National University,
Ukraine*

ВЕКТОРИ БЕЗПЕРЕРВНОГО ПРОЦЕСУ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ПЕДАГОГА

VECTORS OF THE CONTINUOUS PROCESS OF SELF- IMPROVEMENT OF TEACHER

Annotation. Based on theoretical analysis, it is established: the strategy of personal and professional self-improvement of teachers should be aimed at qualitatively new, higher level of solving professional problems, high professional achievements.

Keywords: continuous education, a teacher, professional self-improvement, self-development.

Зміст освіти ХХІ століття, за загальним визнанням, полягає в тому, щоб зростити людину з особистим суверенітетом, вільну й творчу, здатну безупинно самовизначатися не тільки й не стільки за цілями діяльності, скільки за загальнолюдськими цінностями, «спрямовану бути», самоздійснитися в повноті своєї людської сутності. Тільки така людина зможе за велінням своєї душі включатися в соціальну співтворчість, сутнісно впливати на суспільне відродження, усвідомлено його прогнозувати й здійснювати.

Щоб освіта стала справді людиноперетворюючою, вона має за змістом й організацією бути звернена до «внутрішніх сфер» людини, викликаючи в неї неспокійне самоусвідомлення, «особистісний подив» власною складністю й суперечливістю й відповідальне самоперетворення, «переродження самої себе». Але для цього людині важливо розуміти й сприймати себе, визначати перспективи свого самопросування в розвитку, бачити й використовувати власні інтелектуальні, емоційні, духовно-моральні резерви, засоби